

Chaloupková, Lucie; Hloušková, Lenka

Cesty ke zkvalitnění vzdělávání studentů na Ústavu pedagogických věd FF MU

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. U, Řada pedagogická. 2007, vol. 55, iss. U12, pp. [197]-203

ISBN 978-80-210-4472-2

ISSN 1211-6971

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/104589>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

LUCIE CHALOUPKOVÁ, LENKA HLOUŠKOVÁ

**CESTY KE ZKVALITNĚNÍ VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮ
NA ÚSTAVU PEDAGOGICKÝH VĚD FF MU**
WAYS TO IMPROVED EDUCATION IN THE DEPARTMENT
OF EDUCATIONAL SCIENCE AT MASARYK UNIVERSITY'S
FAKULTY OF ARTS

Vzhledem k dlouhodobému trendu zvyšování počtu studentů prezenčního studia na vysokých školách, který se projevuje i mírným růstem počtu studentů oboru Sociální pedagogika a poradenství realizovaného na Ústavu pedagogických věd FF MU (dále jen ÚPV), stále hledáme cesty ke zkvalitnění pregraduální přípravy ve smyslu posílení uplatnitelnosti našich absolventů na trhu práce. V této oblasti se potýkáme zejména s jedním problémem, a tím je relativně nízká motivace studentů k tvořivému hledání profesního uplatnění v rámci vystudovaného oboru.

Jednou z cest, která nám umožnila reagovat na tento problém, byl projekt s názvem „Zkvalitnění vzdělávání a odborné přípravy studentů psychologie a sociální pedagogiky“ spolufinancovaný Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.¹ Projekt probíhal od října roku 2005 do října 2007 a díky němu se nám podařilo uskutečnit několik žádoucích změn, které popisujeme v následujícím textu.

Od samého počátku jsme v projektu sledovali dva hlavní cíle směřující ke zkvalitnění odborné přípravy. Tím prvním bylo prohloubení stávající spolupráce se zařízeními poskytujícími praxe studentů a zvýšení počtu spolupracujících zařízení. Druhým, neméně důležitým, cílem bylo precizovat strukturu, cíle a obsah jednotlivých typů praxí v rámci studijního plánu prezenčního bakalářského studijního oboru Sociální pedagogika a poradenství a to vzhledem k možnému uplatnění absolventů uvedeného studijního oboru na trhu práce. Samozřejmě, že s těmito hlavními aktivitami souvisela celá řada dílčích činností, které sledovaly linii realizovaného projektu tak, aby naplnily jeho hlavní myšlenku, tj. zkvalitňování vzdělávání a odborné přípravy studentů v pregraduální přípravě.

¹ Registrační číslo projektu: CZ.04.1.03/3.2.15.1./0149.

Prohloubení spolupráce

Jak již bylo uvedeno, jedním z cílů, a dá se říci, že předpokladem zkvalitnění vzdělávání v oblasti uplatnitelnosti absolventů na trhu práce, bylo navázání a prohloubení spolupráce mezi ÚPV, nově vzniklým Akademickým centrem poradenství a supervize (dále jen ACPS)² a poskytovateli praxí nebo dalšími subjekty, které mohou podpořit profesní uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika a poradenství. Akademické centrum poradenství a supervize navázalo na předchozí dobré zkušenosti a spolupráci Ústavu pedagogických věd FF MU s celou řadou zařízení a institucí jak ve státním, tak v nestátním sektoru, v nichž mohou studenti praktikovat. Celkový počet organizací, ve kterých probíhá praxe, je proměnlivý, ale v rámci realizace zmiňovaného projektu (tj. čtyři semestry³) se pracovníkům ACPS podařilo udržet a rozvíjet spolupráci zhruba se 300 zařízeními z celé ČR (viz tabulka č. 1). Za všechny bychom chtěli jmenovat osm nových úzce spolupracujících zařízení, které působí převážně v městě Brně.⁴

Tabulka č. 1: Počet zařízení, ve kterých probíhaly povinné praxe

Typ praxe	Podzimní semestr 2005	Jarní semestr 2006	Podzimní semestr 2006	Jarní semestr 2007
V ped. zařízeních	34	–	–	44
V zařízeních soc. práce	24	–	23	–
V poradenských zařízeních	17	–	27	2
V občanských sdruženích a neziskových organizacích	–	24	–	23
Podle výběru studenta	–	30	12	44
Zařízení celkem	75	54	62	113

Rozmanitost navštěvovaných zařízení, udržování kontaktů s těmito zařízeními a mnohostranná spolupráce s nimi – to jsou základní kameny, díky kterým se podařilo vytvořit podmínky pro inovaci celého systému praxí.

² Akademické centrum poradenství a supervize (www.acps.cz) vzniklo v rámci výše zmiňovaného projektu a svou činnost zahájilo v únoru roku 2006. V rámci tohoto centra existují dvě pracoviště: Klinicko-poradenské centrum a Sociálně pedagogické centrum. Právě Sociálně pedagogické centrum se svou nabídkou služeb snaží pokrývat potřeby studentů studijního programu Sociální pedagogika a poradenství.

³ Podzimní semestr a jarní semestr (akademický rok 2005/2006), podzimní semestr a jarní semestr (akademický rok 2006/2007).

⁴ Spolupráce byla navázána s: Agentura podporovaného zaměstnávání při Lize za práva vozíčkářů, D-Stop centrum prevence, Dům Ignáce Stuchlého, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, Ratolest Brno, o.s., Práh o.s., Spondea – pomoc obětem domácího násilí a Krizové centrum pro děti a mládež v Brně, Sdružení Podané ruce.

System praxí

System praxí v rámci bakalářského studia oboru Sociální pedagogika a poradenství zahrnuje pět povinných krátkodobých praxí a nabídku jedné povinně volitelné praxe – dlouhodobé individuální praxe. Prostřednictvím povinných praxí se snažíme dovést studenty k poznání reálných možností, kde mohou hledat své profesní uplatnění. V rámci individuálně vedených dlouhodobých praxí studentům nabízíme možnost získat praktické zkušenosti v jimi preferovaném směru profesního uplatnění.

Inovovaný systém povinných praxí

Inovace systému povinných praxí spočívá v jiném způsobu zadávání a formulování seminárních úkolů, které studenti v rámci praxe plní, a v systematické práci s reflexemi studentů. Přitom klademe důraz na teoreticky zakotvené zpracování úkolu nebo řešení problému z praxe a na reflexi zkušeností studentů získaných v rámci vlastní praxe i v průběhu celého kurzu. Každý typ praxe má vytvořenou e-learningovou podporu, v níž studenti mají veškeré informace k průběhu kurzu, studijní materiály a literaturu, časový harmonogram plnění jednotlivých úkolů, formuláře i dokumenty vyplývající z potřeb administrace praxí i samotného projektu. E-learningová podpora umožňuje provázet studenta v průběhu celého semestru a funguje paralelně vedle konzultací s jednotlivými vyučujícími – garanty praxí, vedle skupinových setkání a samotným výkonem praxe ve vybraném zařízení.

Struktura a průběh jednotlivých typů povinných praxí

□ Úvodní a závěrečná setkání studentů s vyučujícími praxe

Setkání umožňují efektivně organizovat jednotlivé praxe, zadávat a diskutovat zápočtové úkoly a administrovat dokumenty pro potřeby projektu. Díky těmto setkáním vzniká i prostor pro sdílení zkušeností z absolvovaných praxí mezi studenty navzájem i mezi studenty a vyučujícími případně i zástupci navštívených zařízení.

□ Absolvování přednášky/semináře vztahující se k zápočtovému úkolu

Díky finančnímu zázemí projektu je možné zvát odborníky z praxe, kteří dokáží studenty zasvětit do problematiky, se kterou se setkají při vypracovávání zápočtového úkolu. Příklady jednotlivých přednášek či seminářů uvádíme v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2: Témata přednášek a seminářů vztahujících se k zápočtovému úkolu

Typ praxe	Praxe v pedagogických zařízeních	Praxe v zařízeních soc. práce	Praxe v poradenských zařízeních	Praxe v občanských sdruženích a neziskových organizacích	Praxe podle výběru studenta
Téma přednášky/semináře	Asistent pedagogika	Institucionální péče o seniory	Etické kodexy	Dobrovolnictví	Další vzdělávání pracovníků

□ Absolvování praxe ve vybraném zařízení

Vzhledem k širokému spektru zařízení, které mohou studenti studijního programu Sociální pedagogika a poradenství navštěvovat, jsme usilovali o vytvoření databáze spolupracujících zařízení a institucí, která by byla studentům nejen dostupná ale současně i „šitá na míru“. Tuto databázi se nám podařilo uvést do provozu v jarním semestru 2007.⁵ Databáze má pomoci studentům při hledání vhodného zařízení k výkonu vlastní praxe. K funkčnosti databáze přispívá členění podle jednotlivých typů praxí, tj. pro praxi v poradenských zařízeních, v pedagogických zařízeních a pro praxi v zařízeních sociální práce. Studenti mohou vybrat zařízení z databáze podle konkrétní lokality a místa, kde chtějí praxi vykonávat, nebo se mohou rozhodovat podle intenzity spolupráce. Intenzita spolupráce je hodnocena na škále od 1 do 3, přičemž 1 je nejméně intenzivní spolupráce a 3 je nejintenzivnější spolupráce.⁶

Výběr zařízení, v němž chtějí studenti vykonat svou praxi, je konzultován s vyučujícím – garantem jednotlivého typu praxe a je podmíněn typem praxe (viz tabulka č. 1). Studenti si sami kontaktují zvolené místo praxe a domlouvají si možnost výkonu praxe. Samostatnost při výběru zařízení a kontakt studentů se zařízením vnímáme pozitivně vzhledem k budoucí uplatnitelnosti absolventa na trhu práce. Každý student oznámí prostřednictvím e-learningové podpory vyučujícímu místo výkonu praxe.

□ Vypracování zápočtového úkolu

Zápočtové úkoly jsou navrhovány v souladu s aktuálními tématy v teorii i praxi. Jejich úspěšné řešení ze strany studenta předpokládá propojení teoretických znalostí a dovedností s poznáním reality daného zařízení a vlastní invencí každého studenta. Tak např. pro praxi v zařízeních sociální práce jsme se inspirovali publikací „Ráda bych Vám pomohla, ale...“. Dilemata práce s klienty v organizacích (Musil, 2004) a studenti měli za úkol identifikovat a navrhnout řešení vybraného organizačního dilematu. V rámci praxe v občanských zařízeních a v neziskovém sektoru studenti stáli před úkolem vypracovat modelový projekt na financování činnosti organizace. Všechny vypracované úkoly a výstupy z praxí studenti vloží do připravené aplikace v e-learningové podpoře. Vyučující – garant praxe tak může obratem poskytnout studentovi zpětnou vazbu a případně korigovat požadovanou kvalitu výstupu z praxe.

V některých typech praxí je součástí výstupu i vypracování skupinového úkolu (např. v praxi v zařízeních sociální práce). Skupinové úkoly mají vyvolat diskusi o vlastních zkušenostech a umožňují studentům reflektovat a sdílet vlastní zkušenosti s ostatními. K usnadnění skupinové práce slouží v e-learningové podpoře tzv. fórum, přes které mohou studenti vzájemně komunikovat. Na závěrečném osobním setkání studentů, vyučujících – garantů praxe a přizvaných hostů jsou skupinové úkoly prezentovány s využitím MS Power Pointu a závěry skupino-

⁵ Databáze je dostupná na adrese www.acps.cz

⁶ Údaj o intenzitě spolupráce je odvozen od počtu studentů, které organizace přijala na praxi.

vých úkolů jsou veřejně diskutovány. Tím mj. rozvíjíme komunikační a prezentační dovednosti, které bývají v přípravě profesionálů v pomáhajících profesích nezřídka opomíjeny.

□ Vyjádření zpětné vazby

Zpravidla na konci semestru píší studenti zpětnou vazbu k průběhu praxe v konkrétních zařízeních a k realizaci praxe jako jednoho z kurzů v rámci svého studia. Zpětnou vazbu vkládají opět do systému e-learningové podpory, což umožňuje vyučujícímu – garantu praxe vyjasnit problémy a diskutovat o inovativních postřezích jednotlivých studentů. Obě varianty zpětné vazby slouží k optimalizaci jednotlivých typů praxí i k inovaci celého systému praxí a to jak po stránce obsahové tak organizační.

Dlouhodobá individuální praxe

Vzhledem k tomu, že někteří studenti mají určité praktické zkušenosti s prací v oboru již před vlastním studiem, a jiní je začínají sbírat teprve v průběhu studia, nabízíme v rámci povinně volitelných předmětů dlouhodobou praxi (v rozsahu cca 70 hodin) podle vlastního zaměření a výběru studenta. Tuto praxi může absolvovat každý student jednou za své studium. Praxe se realizuje na základě individuálního plánu. Samozřejmou součástí praxe je konzultace mezi studentem, lektorem z vybraného zařízení a vyučujícím – garantem praxe z ÚPV. Díky finanční podpoře z uvedeného projektu můžeme nabídnout studentům supervizi ze strany lektora vybraného zařízení a současně uspokojit zájem všech, kteří o tuto praxi projeví zájem. Je zajímavé, že se jedná relativně o stabilní počet studentů (průměrně 8 % z celkového počtu studentů uvedeného oboru), který cíleně získává praktické zkušenosti během svého pregraduálního studia (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 3: Počet studentů, kteří absolvovali dlouhodobou individuální praxi

	Jarní semestr 2006	Podzimní semestr 2006	Jarní semestr 2007
Počet studentů, kteří absolvovali dlouhodobou praxi	12	11	15
Počet všech studentů studijního oboru	102 (stav k 30.6. 2006)	164 (stav k 31.12.2006)	202 (stav k 20.8.2007)

Studentské fórum

Zatím ojedinělou akcí, kterou jsme chtěli zapojit studenty do inovace celého studijního oboru (nejen praxí), bylo tzv. studentské fórum. Studentské fórum bylo tematicky zaměřeno na uplatnění v oblasti poradenských služeb a konalo se 19. října 2006 (mj. bylo jednou z aktivit, kterými jsme si připomenuli 10. výročí zahájení studia studijního oboru Sociální pedagogika a poradenství na ÚPV FF MU). Cílem studentského fóra bylo vytvořit prostor pro komunikaci mezi studenty a odborníky z praxe a přiblížit tak studentům aktuální možnosti jejich uplatnění

v poradenských službách. Výsledkem diskuse mezi 40 studenty a pěti odborníky (z ČR i SR) byly konkrétní návrhy studentů k inovaci „vlastního“ oboru.

Zprostředkovatelská činnost

Díky personálnímu a technickému zázemí, které Ústav pedagogických věd FF MU získal v Sociálně pedagogickém centru ACPS, mohou studenti využívat zprostředkovatelských služeb tohoto centra. Průběžně jsou zveřejňovány nabídky volných pracovních míst v oboru, žádosti o dobrovolníky a nabídky dalších vzdělávacích aktivit, které vhodně rozšiřují standardní vzdělávací nabídku ÚPV FF MU. Jednotlivé nabídky jsou nejen oznamovány, ale pracovníci ACPS cíleně hledají odpovídající zájemce z řad studentů i na tzv. vyžádané zakázky. Vyžádaná zakázka je vlastně požadavek na praxi ze strany konkrétního zařízení. Je přesně stanovena náplň praxe, doba trvání, požadavky na dovednosti a znalosti studenta, které mohou přesahovat rámec studijních povinností. Typovým příkladem takové zakázky jsou zejména osobní asistence nejruznějším klientů, případně další aktivity (např. pomoc s organizací Mezinárodní konference „Komunitní spolupráce v oblasti drogové problematiky“ pořádané Sdružením Podané ruce nebo možnost podílet se na organizaci Orientačních dnů pro školní mládež, které pořádá Dům Ignáce Stuchlého – salesiánské středisko volného času apod.).

Závěr

Zdá se, že díky projektu,⁷ který v uplynulých dvou letech realizovaly dvě pracoviště Filozofické fakulty MU (Psychologický ústav a Ústav pedagogických věd), se mj. podařilo inovovat studijní plán i obsahy vybraných předmětů studijního oboru Sociální pedagogika a poradenství.

Mezi významné oblasti, které byly díky projektu pozitivně ovlivněny, zařazujeme: komunikaci a spolupráci se subjekty na trhu práce, s různými odborníky z praxe včetně jejich zaangažování na přípravě budoucích profesionálů; participaci studentů na zkvalitňování a inovaci vzdělávací nabídky a posílení zainteresovanosti studentů v uplatnitelnosti na trhu práce. Také celou řadu dalších (doprovodných) aktivit realizovaných v rámci projektu lze vnímat jako příspěvek ke zkvalitnění výukové činnosti s ohledem na podporu uplatnitelnosti absolventů uvedeného oboru na trhu práce.

Díky významné finanční dotaci tak bylo možné skutečně v mnohém zkvalitnit a zejména rozšířit vzdělávací nabídku a v neposlední řadě nastartovat změny především v oblasti koncipování jednotlivých typů praxí, ve kterých bude možné pokračovat i nadále.

⁷ Projekt s názvem „Zkvalitnění vzdělávání a odborné přípravy studentů psychologie a sociální pedagogiky“ je spolufinancovaný Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

LITERATURA

- HLOUŠKOVÁ, L., CHALOUPKOVÁ, L. Participace studentů na inovaci studijního programu. In Sirotová, M. (ed.) *Interakcia učiteľa a študenta v procese vysokoškolskej výučby*. Zborník z vedeckého seminára s mezinárodnou účasťou. Trnava: UCM, 2007, s. 92–96. ISBN 978–80–89220–60–1.
- HLOUŠKOVÁ, L., CHALOUPKOVÁ, L. Jak mohou vysoké školy podporovat zaměstnatelnost absolventů. In *Kompetence absolventů vysokých škol*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference, Ostrava: VŠB-TU, 2007, s. 17–22. ISBN 978–80–248–1377–6.
- CHALOUPKOVÁ, L. KOLÁŘ, J. Akademické centrum poradenství a supervize. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. Studia paedagogica, 2006, roč. LIV, U11, s. 207–209. ISSN 1211–6971.
- CHALOUPKOVÁ, L., ZAVADILOVÁ, K., HLOUŠKOVÁ, L. Zkvalitňování přípravy budoucích profesionálů v pomáhajících profesích prostřednictvím inovované koncepce praxí. In KNOTOVÁ, D., HLOUŠKOVÁ, L., ZAVADILOVÁ, K. (eds.) *Trendy v přípravě pedagogických pracovníků*. Brno: Masarykova univerzita, 2007 (v tisku)
- MUSIL, L. „Ráda bych Vám pomohla, ale...“. *Dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. 243 s. ISBN 80–903070–1–9.